

PONSODA SANMARTÍN, Joan J. *El català i l'aragonés en els inicis del Regne de València segons el Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina (1269-1295)*. Alcoi, Marfil, 1996 («Col·lecció Universitas, 6»), 363 p.

Al sud del Regne de València, en els primers temps de la conquesta cristiana, conflueixen sobretot catalans i aragonesos, i aquesta circumstància es veu reflectida en l'obra de Ponsoda sobre el *Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina* (1269-1295), el qual forneix valuosos materials per a l'observació de canvis de codi en uns texts essencialment catalans (en tot el corpus n'hi ha solament 4 en aragonès). El LCJC recull declaracions davant l'autoritat, amb salts des de l'idioma català de base a l'aragonès (que devien parlar alguns declarants), amb diversos fenòmens d'interferència, de substitució lingüística o de reproducció literal de citacions. Desitge dir, des del començament d'aquesta ressenya, que el llibre de Ponsoda representa en la filologia hispànica una fita fonamental.

Cocentaina, a l'extrem sud del País València, pertany a un territori conquistat pel rei Jaume el 1244. Com tantes altres viles, posseeix un llibre de cort que és una mina d'informacions sobre qüestions civils i criminals, empires, litigis, inventaris, baralles, robatoris de ramats, saqueigs de moros, etc. Sobretot és important el fet que reflecteix la coexistència més o menys harmoniosa dels sarraïns

amb els conquistadors cristians, catalans i també aragonesos; la proporció numèrica entre aquests cristians era bastant igual. Joan J. Ponsoda ha editat de manera molt acurada aquest llibre i ha presat un servei magnífic a la nostra filologia. Com ell mateix ha comprovat (pàg. 11) en aquestes pàgines conviuen varietats de registres lingüístics: cancelleresc, narratiu, col·loquial.

L'obra que ací assenyalem és dividida en tres part:

a) marc històric en el que va ésser escrit el LCJC, la relació dels volums que el componen, els diversos escrivans, criteris de transcripció, seguits de consideracions sobre els repobladors cristians, llur onomàstica i procedència (70 % de catalano occidentals i 30 % d'orientals), els mudèjars i jueus), situació sociolingüística amb consideracions sobre l'ús del llatí i esporàdic de l'aragonès, ús del català i les interferències amb l'aragonès.

b) edició dels Llibre de Cort (pàgs. 45-155), amb assentaments que van de 1269 a 1295. Pel coteig que he fet entre la transcripció de l'autor i la fotografia del foli 37v (publicada a la pàg. 24), puc dir que l'edició d'aquest paleogràficament difícil text presenta totes les garanties per l'estudi filològic.

c) estudi lingüístic (pàgs. 157-363), en realitat és la gramàtica històrica d'una parla dotzenesca valencianomeridional, i no cal dir que això serà un considerable enriquiment d'aquesta disciplina, en la qual els parlars valencians són pràcticament negligits. Es presenta amb les clàssiques divisions de grafies i sons (l'autor hi té sempre molt en compte la part de cada escrivà, per exemple en la distinció de *ç* i *s*, pàg. 179), morfosintasi (la descripció dels fets s'uneix amb l'explicació corresponent, tot considerant els estudis monogràfics sobre cada punt tractat) i glossari. Aquest resultat d'una importància capital; l'autor tracta d'esbrinar en molts mots si el personatge qui els empra és un moro, un aragonès, etc. Així certs aragonesismes o castellanismes troben una explicació plausible: *asna*, *carnero*, *becerro faxos*, *moço*, *barbeyto*, *sobac*, etc., i es veu que les formes genuïnes són *somera*, *moltó*, etc. també usades en el llibre de manera més abundant. Sovint les entrades del glossari esdevenen veritables monografies lèxiques (cf., per ex., *alfaceras*, *real*). Hom hi assenya-la mots no documentats (per ex., *condrir*, *estralenqua*, *tarchana*, *baratulat* 'cernut'). Són curiosos molts arabismes típics: *alquieda*, *çarig* 'safareig', *dabea*, *ixarich* 'parçoner, mitger', *moçaquís*, *rahbe*. Tot sovint l'autor acosta els tèrmins del glossari a la realitat valenciana actual i així constata que *servii* o *serví* són les formes normals i no hi surten mai *servei* o *servici*, o l'ús d'*a ras* (s.v. *arràs*), *axancar*, etc. El recorregut per aquest glossari és una font d'agradeses sorpreses.

Segueix a tres columnes un benvingut índex onomàstic, dividit en seccions, segons els topònims de procedència, noms de cristians, de moros, de jueus, etc. (pp. 331-352).

Si havia de fer algun retret a una obra tan reeixida, l'adreçaria només a la tirada que encara hi té l'autor envers el famós "mossàrab" (veg., entre altres, les pàgs 38, 41, 43 i s.v. *poplata*), tot i que ell mateix reconeix que avui els investigadors (entre els que figuren D. Bramon, C. Barceló, R.I. Burns, F. Corriente o A. Ferrando enfront del Sr. Leopoldo Peñarroja) es decanten a considerar que els mudèjars eren «bàsicament monolingües arabòfons» (pàg. 37 i notes 55 i 56).

No voldria, però, detenir-me en aquesta minúcia, ans bé insistir, com he dit al començament, en què ens trobem davant una obra capital de la filologia catalana i fins i tot de la hispànica en general. El treball, dirigit per Jordi Colomina, va ser primer presentat com a tesi doctoral a la Universitat d'Alacant¹ i després reelaborat en forma d'aquest llibre. Ha guanyat un alt premi de l'Institut d'Estudis Catalans. L'autor, el director i la universitat mereixen tot el nostre agraïment.

GERMÀ COLÓN DOMÈNECH
Universitat de Basilea

1. A aquesta mateixa escola pertany el llibre de Jordi Colomina i Castanyer (ed.), *Llengües en contacte als regnes de València i de Múrcia (segles XIII-XV)*, Universitat d'Alacant, 1997.